

во время прохождения военной службы и пути их решения. Предложено расширить законодательную базу по обеспечению социально-правовой защиты военнослужащих-женщин.

Ключевые слова: военнослужащие-женщины, социально-правовая защита, Вооруженные Силы Украины, должность, льготы.

Iryna Avtushenko

ENSURE OF THE SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF FEMALE SOLDIERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE (1991–2011)

The article is devoted to the problem of social and legal protection of female soldiers of the Armed Forces of Ukraine (1991–2011). The peculiarities of the military service of women, their professional level and specialties which they can hold were investigated. The reduction specificity of female soldiers while reforming the Armed forces was analyzed. The problems faced by women during military service and the ways of their solution were covered. It was proposed to expand the legislative framework to ensure the social and legal protection of female soldiers.

Key words: female soldiers, the social and legal protection, the Armed Forces of Ukraine, position, benefits.

УДК 94(477): 32.019.5

Ігор Дацків, Олена Савчук

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті розглянуто основні напрями формування інформаційного розвитку українського суспільства. З'ясовано стан і визначено першорядні напрями інформаційного розвитку в умовах трансформації суспільства. Проаналізовано інформаційну політику й розглянуто проблеми взаємодії суспільства і влади.

Ключові слова: інформація, інформаційний розвиток, інформаційний простір, держава, суспільство.

З другої половини ХХ ст. динаміку суспільно-політичного життя людства значною мірою визначає інформаційний розвиток. Глобальні структурно-функціональні зрушення, що пов'язані з його утвердженням в сучасному світі, обумовлюють поширення інформації в усі сфери життєдіяльності сучасної України. У межах інформаційного суспільства формується так званий соціальний інтелект, що реалізується через інформаційне поле, утворене засобами масової інформації та комунікації. Поруч із ним формується нова соціальна верства, основу якої становлять фахівці, котрі володіють комп'ютерними технологіями, формують інтелектуальний ринок, продукують обмін ідеями та інформацією. Все це забезпечує невпинну циркуляцію нового інтелектуального контактування у просторі культури, виробництва та суспільного життя.

Розбудова інформаційного суспільства в Україні є одним із стратегічних завдань розвитку нашої держави на найближчий період. Від її розв'язання багато в чому залежить стан економіки, рівень і якість життя населення країни, національна безпека й місце в світовій спільноті. Сьогодні за рівнем свого інформаційного розвитку Україна значно відстає не лише від США і передових країн Європи, а й від деяких країн Азії, що швидко розвиваються. Більш того, міжнародний рейтинг України в цій сфері за останні роки неухильно знижується. Подальше збереження цієї тенденції становить собою пряму загрозу для національної безпеки країни.

Метою нашої статті є аналізування ролі та специфіки інформаційного розвитку сучасної України на широкому фоні загальносвітового процесу інформатизації.

Процеси інформатизації, становлення інформаційного суспільства, які відбуваються в сучасному світі, вже досить тривалий час і плідно вивчаються світовою науковою спільнотою. До такого вивчення активно і широкомасштабно долучилися вчені різних галузей знань незалежної Української держави. Українські науковці – історики, соціологи, економісти, політологи, правознавці, журналісти, філологи, представники технічних наук – вивчають названі процеси на світовому і національному рівнях, у різних сферах суспільного життя і в різних аспектах.

У результаті такого вивчення в Україні сформувалася галузь науки, що досліджує процеси інформатизації в сучасному світі та в Україні зокрема. Керуючись політологічним підходом у цій галузі знань, можна виділити такі основні напрями вивчення проблем інформаційного розвитку: процес інформації, його причини і наслідки в сучасному світі; загальнотеоретичні проблеми

становлення інформаційного суспільства в Україні; становлення українського інформаційного простору та можливості його захисту; розвиток та політико-правова основа діяльності українських ЗМІ, реалізація конституційно визначеної свободи слова в Україні; роль ЗМІ у прийнятті політико-управлінських рішень, у різних політичних кампаніях; взаємодія суспільства і влади у сфері вироблення і втілення інформаційної політики і розвиток нових інформаційних технологій та вдосконалення інформаційної діяльності [1, с.14].

Серед українських учених, котрі системно досліджують різні аспекти інформаційної сфери, варто відзначити таких дослідників, як: О. Дубас [2], І. Дацків і О. Ляшенко [3–4], О. Зернецька [5], А. Колодюк [6], І. Чиж [7] та інших.

За останні десятиліття на нашій планеті стрімко зросли масштаби інформаційних потоків, внаслідок чого для його обробки традиційними засобами не вистачило б зусиль усього людства. В наші дні без наукових і практичних розробок у галузі інформатики, які активно ведуться в розвинених країнах, неможливий прогресивний розвиток не лише в економіці, технічних і природничих науках, а й у сфері політики, суспільних наук, міжнародних відносин. Така ситуація кардинально змінює характер конкуренції держав на світовій арені. Глобалізація, прискорене зростання транснаціональних компаній загрожує національним державам новітньою формою мобільного економічно-духовного імперіалізму, який дедалі впевненіше захоплює ринки збуту, через засоби масової інформації і культуру нав'язує свої правила гри, цінності та світогляд. Фільтрація інформації, сконцентрованої в англосмовному світі, призводить до того, що посткомуністичні країни, з одного боку, відсуваються від встановлених рівноправних відносин у царині інформатики й обміну інформацією, а з другого – стають об'єктом масованої культурної і світоглядної експансії, а звідси й експансії іноземного капіталу [8, с. 21].

Процес політичної трансформації, який переживає українське суспільство разом з іншими постсоціалістичними країнами, потребує всебічного аналізу, особливостей суспільно-політичного розвитку. Різноманітні процеси, що відбуваються в рамках політичної трансформації, потребують приведення їх у відповідність із національною специфікою, традиціями, потребами й можливостями суспільного організму. А це, в свою чергу, передбачає: переоцінку наявного стану суспільства й оцінку змісту та масштабів системної кризи; соціальну діагностику можливостей і шляхів виходу з кризової ситуації; ліквідацію елементів попередньої політичної системи, невідповідних сучасному рівню суспільного розвитку та його тенденціям; обґрунтування характеру подальшого розвитку на основі нових технологічних характеристик соціальної інфраструктури. При цьому доречно пам'ятати, що єдиної технології трансформаційних змін не існує. А тому варто орієнтуватися на унікальну систему відносин і взаємодії спільнот визначеного суспільства, не забуваючи, звісно, про контекст – специфіку розвитку людської цивілізації, що дедалі все більшою мірою обростає інтегративними зв'язками, перетворюється на єдине ціле [9, с. 15–17].

Загалом одним з найважливіших завдань сучасного розвитку України є ґрунтовне дослідження основних напрямів інформаційного розвитку. Аналіз наявних джерел дає підстави для їх визначення з фіксацією сучасного стану досліджуваного сегмента суспільно-політичного життя України. У розв'язанні даного питання варто послатися на проект «Концепції національної інформаційної політики», де диференційовано розглядаються основні складові інформатизації суспільства і політичних відносин. Хоча запропонована систематизація і є до певної міри умовною, вона в цілому охоплює собою основні завдання інформаційного розвитку в суспільно-політичній сфері [10, с. 60–62].

Процес політичної трансформації, який переживає українське суспільство разом з іншими постсоціалістичними країнами, потребує всебічного аналізу, особливостей суспільно-політичного розвитку. Всілякі процеси, котрі відбуваються у межах політичної трансформації, потребують приведення їх у відповідність із національною специфікою, традиціями, потребами й можливостями суспільного організму. А це, в свою чергу, передбачає: переоцінку наявного стану суспільства й оцінку змісту та масштабів системної кризи; соціальну діагностику можливостей і шляхів виходу з кризової ситуації; ліквідацію елементів попередньої політичної системи, невідповідних сучасному рівню суспільного розвитку та його тенденціям; обґрунтування характеру подальшого розвитку на основі нових технологічних характеристик соціальної інфраструктури. При цьому треба пам'ятати, що єдиної технології трансформаційних змін не існує. А тому слід орієнтуватися на унікальну систему відносин і взаємодії спільнот конкретного суспільства, не забуваючи, звісно, про контекст – специфіку розвитку людської цивілізації, що дедалі все більшою мірою обростає інтегративними зв'язками, перетворюється на єдине ціле [1, с. 83].

Однією з найважливіших складових інформаційного розвитку України, першорядною формою стандартизації норм суспільних інформаційних відносин є законодавство. Під категорією «інформаційне законодавство України» розуміють систему нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України у формі законів та постанов нормативного змісту, які регулюють

суспільні відносини щодо інформації. Виходячи з цих теоретичних засад, українські спеціалісти дають узагальнене бачення інформаційного права в об'єктивному і суб'єктивному змісті. Інформаційне право в об'єктивному змісті – це суспільні відносини щодо інформації, які знаходять вираз у нормах, урегульованих на публічно-правовому та приватному правовому рівні. В суб'єктивному змісті інформаційне право є розмаїттям прав і обов'язків конкретних учасників суспільних відносин щодо інформації як об'єкта суспільних відносин [11, с. 88].

В Україні на сьогодні вже є важливі позитивні напрацювання щодо права громадян на доступ до інформації та на інформаційну безпеку. Право громадян на доступ до інформації закріплене Конституцією України, низкою міжнародних договорів. Наша держава посідає одне з чільних місць серед пострадянських держав за кількістю законів, що регулюють інформаційні відносини, діяльність мас-медіа і спрямовані на розширення гласності та інформованості суспільства. Створена розгалужена інформаційна мережа, де суб'єктами інформаційних відносин є окремі громадяни, юридичні особи, держава. Прогресивні норми щодо свободи інформаційного обміну закріплені в Україні Законом «Про інформацію». Економічні взаємини між суб'єктами інформаційних відносин регулюються Законами України «Про власність», «Про рекламу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» тощо. Отже, держава активно сприяє формуванню інформаційного права в Україні як сукупності норм різних галузей права, які регулюють відносини, пов'язані з інформацією, інформаційними технологіями та комунікаціями. Інформаційне право будується на принципах інформаційної відкритості, прозорості в діяльності державних установ та інших юридичних осіб, гарантованості інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави [1, с. 85].

У Законі України «Про інформацію» розкривається суть і основні напрями державної інформаційної політики. У ст. VI дано визначення державної інформаційної політики як сукупності основних напрямів і способів діяльності держави щодо одержання, використання, поширення та зберігання інформації [12, с. 5]. Основними напрямками державної інформаційної політики є: забезпечення доступу громадян до інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових та наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та збереженню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації та гарантування інформаційного суверенітету України [63, с. 5].

У контексті даного дослідження важливо зупинитися на тому, як у Законі розкриваються поняття «інформатизація», «інформаційна технологія», «інформаційний ресурс», «інформаційний суверенітет держави». Інформатизація згідно із Законом – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Інформаційна технологія характеризується в Законі як цілеспрямована, організована сукупність інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їхнього розташування. Інформаційний ресурс визначається як сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Інформаційний суверенітет держави згідно із Законом – це здатність держави контролювати і регулювати потоки інформації з-поза меж держави з метою додержання законів України, прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки держави [13, с. 45].

Доречно зазначити, що у найближчому майбутньому на передових межах світового розвитку перебуватимуть інформаційно розвинені й інтелектуально могутні країни. Інтелектуалізація українського суспільства дасть змогу зупинити відтік інтелектуально розвиненої частини суспільства, забезпечити прагнення молоді до нових здобутків світового науково-технічного й гуманітарного розвитку, об'єднати суспільство довкола спільної мети щодо максимального використання творчих потенцій українського соціуму [1, с. 107].

Зауважмо, що необхідність подолання кризових явищ і формування ринкового суспільства в Україні зумовлюють нагальну потребу поступового входження в інформаційне суспільство, створення вітчизняного інформаційного простору, міцно пов'язаного з європейським і світовим. Цей процес в Україні має здійснюватися із врахуванням: відсутності доступу масового користувача до глобальної інформаційної системи «Інтернет»; недостатнього фінансування бібліотечної діяльності, відсутності необхідних книг у більшості регіонів України; нерозвиненої законодавчої бази, що визначає правовий режим інформаційних ресурсів органів влади й управління; відсутності забезпечення інформаційної прозорості органів державної влади.

Важливою передумовою й визначальним чинником розвитку інформаційної системи в Україні є активізація у країнах Західної Європи інтеграційних процесів в економіці, політиці та інших галузях. Саме з інтеграційними процесами пов'язана концепція майбутнього європейського інформаційного суспільства. Виходячи з цього, Україна має виробити загальну стратегію інформатизації суспільства, яка повинна базуватися на таких компонентах: державній підтримці діяльності, спрямованій на забезпечення інформаційних потреб та інтересів суспільства і його громадян; розробці системи національних пріоритетів України у царині інформатизації, відповідних соціально-економічним і політичним цілям перспективного розвитку країни; формуванні державної політики інформатизації, виходячи з потреб ринкового суспільства, зокрема ринку знакової продукції; створенні цілісної системи достовірних і доступних баз даних, інформаційних систем податкової, митної, приватизаційної та інших структур [1, с. 116–118].

Формування інформаційного суспільства породжує цілий комплекс проблем, від рішення яких залежить вибір і реалізація шляху розвитку людства. При цьому якщо на початковому етапі інформатизації основну роль відіграють науково-технічні та технологічні проблеми, то на подальших етапах фундаментальну роль починають відігравати соціальні проблеми рішення яких і визначить результат інформатизації. Відтак, формування інформаційного суспільства повинно бути направлено на підвищення ефективності використання потенціалу країни, на реалізацію механізмів розвитку цивілізації загалом, і бути орієнтована на задоволення інформаційних потреб всіх членів суспільства.

Таким чином, основними напрямками інформаційного розвитку України, можна вважати наступні: 1) правова формалізація і стандартизація суспільних інформаційних відносин; 2) вдосконалення і демократизація засобів масової інформації; 3) розвиток українського сегмента Інтернету як визначального засобу сучасного суспільно-політичного впливу на масову свідомість; 4) інформаційне забезпечення системи національної освіти; 5) формування інформаційної політики як механізму втілення органічної взаємодії суспільства і влади; 6) утвердження та поширення нових інформаційних технологій як чинника забезпечення і моделювання політичного процесу; 7) підвищення інформаційними засобами ступеня відкритості суспільства і свободи особистості; 8) залучення механізмів інформатизації в якості основи моделювання та прогнозування суспільно-політичної діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Дубас О.П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті: політологічний: дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Дубас Олексій Павлович; НАН України, Ін-т політ. і етносоц. дослідж. – К., 2004. – 235 арк.
2. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті / О. П. Дубас. – К.: Генеза, 2004. – 208 с.
3. Дацків І. Інформаційна політика України: проблеми взаємодії суспільства і влади / І. Дацків, О. Ляшенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 1. – Ч. 2. – С.98–104.
4. Ляшенко О. Концептуальні засади формування інформаційної політики країни: світовий досвід / О. Ляшенко, І. Дацків // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л.М. Алексієвць. – Вип. 15. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – С. 211–224.
5. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини: Монографія / О. В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 352 с.
6. Колодюк А. В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / А. В. Колодюк; Нац. академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2005. – 20 с.
7. Чиж І. С. Україна: шлях до інформаційного суспільства / І. С. Чиж. – К.: Либідь, 2004. – 287 с.
8. Ішук В. Україна: проблеми престижності і ідентичності (масова свідомість і культура як суб'єкти формування громадської та національної свідомості) / В. Ішук. – К.: Смолоскип, 2000. – 92.
9. Дубас О. Інформація як суспільна цінність і політичний чинник / О. Дубас // Борисфен. 2002. – № 7 (133). – С. 15–17.
10. Дубас О. Нові інформаційні технології в політичному процесі / О. Дубас // Нова парадигма. Альманах наукових праць. – Вип. 29. – Запоріжжя, 2003. – С. 58–67.
11. Швець М. Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування / М. Швець, Р. Калюжний, В. Павловський, В. Цимбалюк // Право України. – 2001. – № 7. – С. 88–91.
12. Закон України «Про інформацію» / Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи: Тематична добірка: Книжкова палата України. – К., 2002. – Ч. 1. – С. 5–14.
13. Закон України «Про Національну програму інформатизації» / Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи: Тематична добірка: Книжкова палата України. – К., 2002. – Ч. 1. – С. 45–51.

Игорь Дацкив, Алёна Савчук

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА (КОНЕЦ XX – НАЧАЛО XXI ВВ.)

В статье рассмотрены основные направления формирования информационного развития украинского общества. Выяснено состояние и определены первостепенные направления информационного развития в условиях трансформации общества. Проанализированы информационную политику и рассмотрены проблемы взаимодействия общества и власти.

Ключевые слова: информация, информационное развитие, информационное пространство, государство, общество.

Igor Datskiv, Olena Savchuk

MAIN AREAS OF FORMATION OF UKRAINIAN INFORMATION SOCIETY (END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY)

In the article the basic directions of formation of information of Ukrainian society. It was found status and determined the direction of the primary areas of information development in the transformation of society. Analyzed the information policy and the problems of interaction between society and government.

Key words: the information, development of information, information space, commonwealth, society.

УДК 94(477). 355. «2014/2016»

Антон Богдалов

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ДІЛЬНІСТЬ ДОБРОВОЛЬЧИХ БАТАЛЬЙОНІВ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО

У статті досліджений процес виникнення та діяльності деяких добровольчих батальйонів на перших етапах проведення АТО. Визначена роль та вплив добровольців на перебіг військових подій. Зроблена спроба дати історичну оцінку діяльності добровольців. Досліджена участь добровольчих з'єднань у окремих військових операціях.

Ключові слова: добровольчі батальйони, добровольці, АТО, формування, військові операції.

Починаючи з лютого 2014 р. триває збройна агресія проросійських військових угруповань на Сході України. У березні 2014 р. війська Російської Федерації (далі – РФ) окупувають територію Кримського півострову. В цей час сепаратисти починають дестабілізувати ситуацію на південному сході країни. Під час проведення проросійських маніфестацій, відбуваються захоплення місцевих адміністрацій та спроби захопити приміщення місцевої влади у Маріуполі та Одесі. Досить часто ці дії відбуваються при повному чи частковому саботуванні місцевих правоохоронних органів. Опинившись під загрозою втратити фактичний та адміністративний контроль у південно-східному регіоні, Міністерство внутрішніх справ (далі – МВС) приймає рішення про створення альтернативних підрозділів, які б взяли на себе функції правоохоронців.

У статті зроблено спробу дослідити процес створення добровольчих батальйонів (далі – ДБ), визначити їх роль на початковому етапі воєнних дій на Сході України.

На сьогоднішній день вивчення та аналіз діяльності ДБ обмежується матеріалами у друкованих та електронних засобах масової інформації. Зокрема, журналіст Юрій Бутусов характеризує діяльність добровольчих формувань у статті «Добровольчі батальйони: структура, страхи, проблеми бойового застосування» [1]; журналістка Світлана Кравченко у статті «Добровольчі батальйони: від виникнення до підпорядкування ЗСУ чи Нацгвардії» [2] досліджує найбільші з'єднання добровольців; у публікації «Звіт: Добровольчі батальйони. Виникнення, діяльність, суперечності» аналізує діяльність підрозділів А. Гуральська [3].

Завданням дослідження є спроба дати характеристику, узагальнити, систематизувати, основні етапи діяльності ДБ у зоні АТО. Визначити роль добровольчих з'єднань та їх вплив на військову ситуацію у зоні проведення АТО.

Перші добровольчі військові формування виникають з початком військової агресії проросійських збройних формувань на Сході України. З одного боку, члени підрозділів «Самооборони Майдану», фактично стають основою нових ДБ. Створенню таких підрозділів сприяла анексія РФ Криму, яка відбувається без активного протистояння з боку силових структур. З іншого, зважаючи на поступову втрату контролю представниками внутрішніх органів над